

ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ МІЖВІДОМЧОЇ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ – БАЗИС ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗНАЧИМИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

TRANSDISCIPLINARY INTERAGENCY COOPERATION OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS – THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF SOCIALLY SIGNIFICANT COMPETENCIES OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

У статті розкрито затребувану часом тенденцію трансдисциплінарності в організації заходів з формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу. На прикладі гуманітарної і військової професійної освіти автор дослідив важелі, які впливають на характер, цільові, змістові і методичні аспекти співпраці між закладами вищої освіти різних відомств. Технологізація, цифровізація і розширення інформаційних ресурсів спрямовують таку співпрацю на пошук ефективних рішень і оптимальної взаємодії. Сучасний заклад вищої освіти – це не лише місце професійної підготовки. Це середовище спілкування, формування соціально цінного досвіду, патернів поведінки, прояву громадянської і життєвої позиції, розвитку ідентифікацій. Гуманітарну вищу освіту і військову освіту в наш час поєднують спільні цілі і єдина місія. Педагоги і освітяни, так само і офіцери Національної гвардії України, забезпечують стабільний поступ суспільства, підтримку і забезпечення безпеки суспільства. Історично склалося для України, вчителі і військові утворюють базис захисту, охорони життя, здоров'я, прав, свобод і законних інтересів громадян. Формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу на рівні міжвідомчої співпраці передбачає конкретизацію спільних проблем, викликів реального часу для українського суспільства, визначення детермінант, які істотно впливають на громадянську безпеку. Оптимальність міжвідомчої співпраці на цьому етапі забезпечується різнобічним баченням подій, явищ і процесів суспільно-правових відносин тощо, спрямованістю на формування життєвих навичок, компетентності бути проактивним у ситуаціях невизначеності, компетентності критичного мислення і гнучкості у комунікаціях. Наступний етап: постановка відповідних професійно орієнтованих завдань і розроблення плану дій. На цьому етапі міжвідомча співпраця передбачає взаємне збагачення первинним досвідом і успішними практиками формування соціально значимих компетентностей, що стосуються розроблення і втілення стратегій на оперативному рівні (когнітивна компетентність, інші). Третій етап: ціннісно збагачена співпраця у напрямі продовження кращих традицій виховної роботи, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, імплементація галузевого досвіду. Цей етап логічно продовжується шляхом популяризації надбань методичного, інформаційно-дорадчого, змістового та аналітичного характеру. Наступний етап передбачає обмін досвідом в організації аналітичної роботи, моніторингу рівнів сформованості соціально значимих компетентностей,

визначення перспектив подальшої співпраці.
Ключові слова: соціально значимі компетентності, університет, академія, педагог, військовослужбовець, міжгалузева співпраця, спільний проєкт, освітнє середовище, здобувач вищої освіти.

The article reveals the actual trend of transdisciplinarity in the organization of activities for the development of socially significant competencies of participants in the educational process. Using the example of humanitarian and military professional education, the author investigated the levers that influence the nature, target, content and methodological aspects of cooperation between higher education institutions of different departments. Digitalization and expansion of information resources direct such cooperation to the search for effective solutions and optimal interaction. A modern higher education institution is not only a place of professional education. It is an environment for communication, the development of socially valuable experience, patterns of behavior, the manifestation of a civic and life position, the development of identifications. Humanitarian and military higher education nowadays are united by common goals and a single mission. Teachers and educators, as well as officers of the National Guard of Ukraine, ensure the stable progress of society, support and ensure the security of society. Historically, for Ukraine, teachers and the military form the basis for the protection of life, health, rights, freedoms and legitimate interests of citizens. The development of socially significant competencies of participants in the educational process at the level of interagency cooperation involves specifying common problems, real-time challenges for Ukrainian society, identifying determinants that significantly affect civil security. The optimality of interagency cooperation at this stage is ensured by a versatile vision of events, phenomena and processes of social and legal relations, etc., a focus on the development of life skills, the competence to be proactive in situations of uncertainty, the competence of critical thinking and flexibility in communications. The next stage: setting relevant professionally oriented tasks and developing an action plan. At this stage, interagency cooperation involves mutual enrichment with primary experience and successful practices in the development of socially significant competencies related to the implementation of strategies at the operational level (cognitive competence, health-preserving competence, etc.). The third stage: value-enriched cooperation in the direction of continuing the best traditions of education, psychological and pedagogical support of participants in the educational process, implementation of industry experience. This stage logically continues by popularizing the achievements of a methodological, informational and advisory, content and analytical nature. The next stage

УДК 378:37.01/.09
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/81.1.22>

Бойчук Ю.Д.,
док. пед. наук, професор, академік
Національної академії педагогічних
наук України,
ректор
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

involves the exchange of experience in organizations of analytical work, monitoring the levels of development of socially significant competencies, and determining the prospects for further cooperation.

Key words: *socially significant competencies, university, academy, teacher, military serviceman, interdisciplinary cooperation, joint project, educational environment, higher education student.*

Постановка проблеми. Попри труднощі воєнного стану і наближеність Харківського регіону до територій ведення активних бойових дій Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди реалізує масштабні навчальні, академічні, соціокультурні проєкти, наповнює інформаційний простір громадянсько цінним українським контентом, демонструє прихильність до світових тенденцій, зокрема – щодо трансдисциплінарності в організації заходів з формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу. Звісно, сучасний заклад вищої освіти місією значно розширює межі впливу і напрями конструктивної взаємодії у різних сферах суспільно-правових відносин. Заклад вищої освіти – це унікальний простір комунікації, академічного і професійного спілкування, формування соціально значущого досвіду, патернів поведінки, які визначатимуть особистісну, громадянську, національну та інші ідентичності дорослих особистостей, маркери життєвої позиції.

Сьогодення і очевидне майбутнє, звісно, передбачає формування осередків для успішного партнерства і взаємодії закладів гуманітарної вищої освіти і професійної військової освіти. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди і Національну академію Національної гвардії України поєднає складна мета: сприяти стабільному поступу українського суспільства в гуманізації усіх сфер життєдіяльності, відносин, забезпечувати професійний супровід і підтримку безпеки суспільства. Маючи довгу продуктивну практику співпраці в різних аспектах фахової підготовки, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, спільних творчих, соціально значимих івентів названі заклади вищої освіти мають і солідні перспективи партнерства. Формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу на рівні міжвідомчої співпраці передбачає не лише конкретизацію спільних викликів, визначення детермінант, які істотно впливають на громадянську безпеку і культурацію інформаційного простору, але й розроблення та втілення в практику соціально значимих проєктів на етапі відновлення України у повоєнний період. Тож проблема, заявлена у назві цієї статті, актуальна, затребувана, на часі.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблема трансдисциплінарності в організації заходів з формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу потребує детального вивчення, методологічного, організаційного, змістовно-методичного забезпечення.

Ця наукова розвідка методологічні і в тезаурусі спирається на міркування і висновки щодо професійної спрямованості фахової підготовки у публікаціях Н. Ничкало [4; 5; 6; 8], І. Гавриш [2], успішних практик освіти дорослих, узагальнених І. Прокопенком [7], публікаціях автора, присвячених питанням компетентнісного підходу, творення здоров'язберігаючого освітнього середовища [1]. Також у роботі використано результати огляду системи забезпечення якості освіти у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди [3]. Заявлена проблема корелюється із стратегічним баченням операційних цілей та індикаторами виконання відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки [11].

Мета статті – на прикладі міжвідомчої співпраці гуманітарної і військової професійної освіти конкретизувати важелі, які впливають на характер, цільові, змістові, методичні аспекти узгоджуваної взаємодії для формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграційні процеси в освіті і професійній підготовці акумулюють зусилля міжвідомчої співпраці для «покращення якості та підвищення важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти; розширення можливостей закладів вищої освіти; активізації мобільності студентів, наукових, науково-педагогічних та педагогічних працівників» [11]. Не вдаючись до конкретизації соціально значущих компетентностей педагогічних працівників і офіцерів Національної гвардії України, що у світлі подій понад десятирічного супротиву і відсічу збройної агресії російської федерації проти України вкрай актуально і потребує окремої розвідки, відмітимо спільність цільових орієнтирів. І офіцер Національної гвардії України, і педагогічний працівник на усіх рівнях професійної діяльності мають демонструвати сформовану здатність до співпраці. Трансдисциплінарна спрямованість такої співпраці передбачає, на наш погляд, опору практичної професійної діяльності на науково виважений з оптимальною методологією процес взаємодії усіх зацікавлених сторін для створення нового середовища, наукового знання чи продукту, що за своєю структурою забезпечує успішне досягнення життєво цінних завдань. Трансдисциплінарність як феномен має цінність для офіцерів Національної гвардії України і педагогічних працівників у тому, що зорієнтовує зусилля організаторів будь-якої взаємодії на вирішення реальних життєвих ситуацій на основі порозуміння, паритетності, просоціальної активності.

А ці ціннісні орієнтири – базис безпеки і стабільності у суспільстві. Поєднання академічних підходів людинознавчих наук, технологій, природничих та інших наук дає змогу створити в закладі вищої освіти таке освітнє середовище, коли активно розвивається громадянська і особистісна ідентичність, здобувачі і викладачі спільно встановлюють баланс між суспільно і особистісно значущим.

Трансдисциплінарність допомагає конкретизувати соціальні ролі учасників освітнього процесу не на основі змагального принципу чи природної конкуренції, а на людиноцентричності, апріорного визнання унікальності кожної особистості. Трансдисциплінарність передбачає відправну позицію у розробленні будь-якої ідеї, задуму чи проблеми – запит конкретного учасника освітнього процесу. Така логіка від конкретного до загального у ситуаціях невизначеності більш ефективна і доцільна з огляду на виклики воєнного стану і важливе завдання кожного з нас спільно, згуртовано витримати випробування і в ситуаціях перманентних загроз життю і безпеці реалізувати близькі і віддалені у часі завдання, у тому числі такі, що пов'язані із суспільно значимою професією.

Технологізація, цифровізація і розширення інформаційних ресурсів впливають на трансдисциплінарність, зокрема, на розроблення методик і їх практику реалізації на основі вимоги щодо особистості і суспільної безпеки. Пошук ефективних рішень і оптимальної міжвідомчої взаємодії – осердя реалізації угоди про співпрацю між Харківським національним педагогічним університетом імені Г.С. Сковороди і Національною академією Національної гвардії України. Адже учасники цих ВИШів різнобічно бачать проблему, події, явища і процеси суспільно-правових відносин аналізуються за різними критеріями, але людиноцентрично. Спрямованість на формування життєвих навичок, компетентності соціальної проактивності відрізняють освітні програми, що реалізуються в названих закладах вищої освіти [9; 10]. Тож перший важіль для врівноваження методологічних підходів на основі трансдисциплінарності в організації заходів з формування соціально значимих компетентностей учасників освітнього процесу – це людиноцентричність цільових орієнтирів професійної та фундаментальної академічної підготовки в системі неперервної професійної освіти [7]. Саме людиноцентричність цілей освітніх програм дає змогу забезпечити відкритість, динаміку і гнучкість змісту освітніх програм, структурно-логічних схем опанування освітніх компонент, регулярний перегляд матриць відповідності структурних елементів очікуваним результатам навчання.

Наступний важіль: розроблення плану дій для оперативного забезпечення освітнього процесу. На цьому етапі міжвідомча співпраця контекстно трансдисциплінарності передбачає взаємне

збагачення учасників освітнього процесу первинним досвідом і практиками формування соціально значимих компетентностей, що найбільш виразно відповідають стратегіям професійного розвитку оперативному рівні (когнітивна компетентність, здоров'язбережувальна компетентність, комунікативні компетентності). Цей важіль повною мірою втілено у програмах наукових подій і заходів за участю здобувачів, слухачів, науковців Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди і Національної академії Національної гвардії України [9; 10].

Третій важіль: продовження кращих і творення нових традицій виховної роботи, психолого-педагогічного супроводу учасників освітнього процесу, імплементація галузевого досвіду в нових умовах. Цей важіль трансдисциплінарності з огляду на людиноцентричність військової і гуманітарної освіти, передбачає осмислення відходу від ранжування наукових досягнень, забезпечення рівноцінності, але не рівнозначності дескрипторів якості професійної освіти і неперервного особистісного розвитку, створенні системи спонук, стимулів, мотиваційного середовища для прояву потенціалу інтелектуального, творчого, соціального тощо серед усіх учасників освітнього процесу, особливу увагу на утруднення і суперечності, які можуть стати перешкодою формування соціально значущих компетентностей. Цей важіль передбачає співпрацю у напрямі популяризації надбань методичного, інформаційно-дорадчого, змістового та аналітичного характеру, роботу з пропедевтики дискримінації і стигматизації учасників освітнього процесу, які потребують корекційних чи підтримуючого супроводу, у тому числі психологічного, здоров'язбережувального (у широкому трактуванні фізичного, психологічного, духовного, соціального здоров'я). Цей важіль також передбачає створення спільного простору для обміну думками, досвідом, проектуванням кар'єрного і особистісного зростання, моніторингу рівнів сформованості соціально значимих компетентностей, визначення перспектив подальшої співпраці.

Висновки. Отже, трансдисциплінарність, як тенденція виховної роботи, зорієнтовує освітній процес і усі взаємодії у його межах на вирішення реальних життєвих ситуацій на основі порозуміння, паритетності про соціальної активності учасників цього процесу, інших осіб, зацікавлених в якості професійної освіти. Важелі, які визначають тенденцію трансдисциплінарності освітніх програм і їх ресурсні можливості для формування соціально значимих компетентностей, такі: людиноцентричність у базових визначеннях соціальних ролей учасників освітнього процесу; плановий характер оперативного забезпечення освітнього процесу, що передбачає гнучкість матриць відповідності і структурних компонентів

освітніх програм для вирішення реальних запитів професії чи етапу суспільного розвитку; збереження сталості і динамічності освітнього процесу через традиції та імплементацію галузевого досвіду в нових умовах. Це – не вичерпний перелік важелів, що визначають тенденцію трансдисциплінарності. Їх інтерпретація через призму іншомовної підготовки у межах виконання угод про співпрацю, міжвідомча координаційна робота щодо оновлення матриць відповідності структурних компонентів освітніх програм і розширення ресурсів академічної мобільності на міжвідомчому рівні – ці питання перебувають у полі найближчої дослідницької перспективи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Babich Vjacheslav, Boychuk Yuriy, Poluljasshenko Yuriy, Zaytsev Volodimir, Dubovoyi Oleksandr, Dolynniy Yuriy. Development of diagnostic tools and determination of the state of formation of social health of male and female students assigned to a special medical group. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. 18 Supplement issue 2, Art 164, pp. 1099–1107. DOI: 10.7752/jpes.2018.s2164
2. Бойчук, Ю. Д., Гавриш, І. В. Співпраця в галузях наукової, навчально-методичної роботи, стажування викладачів, методистів та спірантів(ад'юнктів). Якість освіти в контексті постнекласичної парадигми як відповідь на виклики сьогодення. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2021. 3(2), 1–10. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-11-4>
3. Ворожбіт-Горбатюк В. В. Забезпечення якості освіти: досвід Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку*. Колективна монографія : у 2 ч. Ч. 1. Львів: Торунь, Ліра-Прес, 2021. С. 1–27. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-241-1-1>
4. Інноваційні практики освітньої діяльності для особистісного і професійного розвитку фахівців на початку XXI століття : монографія / Мукачів. держ. ун-т, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна Нац. акад. пед. наук України. Київ ; Братислава ; Будапешт [та ін.] : РІК-У, 2023 (Ужгород). 355 с.
5. Ничкало Н. Г. Педагогіка медіальна у контексті міждисциплінарності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. наук. пр. Вінниця ; Київ : Планер, 2018. Вип. 50. С. 14–21. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/4699/4108>
6. Освіта для цифрової трансформації суспільства За наук. ред.: В. Кременя, Н. Ничкало, Л. Лук'янової, Н. Лазаренко. Київ : Юрка Любченка, 2024. Т. 1. 526 с. Т. 2. 544 с.
7. Освіта дорослих: світові тенденції, українські реалії та перспективи : монографія / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна Нац. акад. пед. наук України ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред.: Н. Г. Ничкало, І. Ф. Прокопенка. Харків : Бровін О. В., 2020. 546 с.
8. Українська освіта у полум'ї війни : монографія. Н. Ничкало, О. Овчарук, В. Гордієнко, І. Іванюк ; за ред. Н. Ничкало. Київ : Юрка Любченка, 2024. 208 с.
9. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. 2025. URL: <http://hnpu.edu.ua/>
10. Національна академія Національної гвардії України, 2025. URL : <https://nangu.edu.ua/>
11. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки : Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80>